

Jovita Podgornikova
(1927–1982)

Precej let je že od tedaj, ko me je poklical v uredništvo tedanjega Filma telefon in na drugi strani se je oglasil ženski glas, ki me je povabil v Sentvid na tamkajšnja gimnazijo. Učencem zadnjih razredov naj bi pripovedoval nekatere najvažnejše stvari o filmski umetnosti in njeni zgodovini. Tako se je začelo nekako najino sodelovanje, poklicala me je namreč tamkajšnja profesorica slovenščine Jovita Podgornikova. Potem se je najino sodelovanje razširilo tako, da je Jovita s svojo pridnostjo stopila med tedaj še precej redke filmskovzgojne delavce, in se vleklo lepo število let, vse dokler se Jovita Podgornikova ni popolnoma predala televiziji.

Ne bi ponavljal njenih biografskih podatkov, ki so ob prerani smrti bili večkrat zapisani in povedani. Rad bi – kolikor je pač mogoče v takem kratkem sestavku – zapisal nekaj spominov na njeno filmskovzgojno dejavnost, ki se je začela (kolikor pač vem) na šentviški gimnaziji (iz te generacije je poleg drugih režiser Ljubič), se nato raztegnila na srednjo vzgojiteljsko šolo in se poglobila z njenim vstopom med najožje sodelavce tedanjega filmskega sosveta pri Zvezi svobod in kulturnoprosvetnih društev.

Film je vedno sprejemala v bistvu kot umetniško ustvarjanje, a se dobro zavedala, da se zaradi različnih vplivov in razmer lahko spremeni v bolj vzgojno škodljivo kot pa koristno delovanje. Zavedala se je, da filmu ne bo na ljubo in neljubo izpostavljen zlasti mladi gledalec le tedaj, če bo poznal svet te ustvarjalnosti in če bo na srečanja z njo pripravljen. Zato je tedaj, ko je še zelo malo vzgojiteljev, zlasti slavistov, vključevalo tudi film v snov, ki so jo odkrivali in posredovali mladim ljudem, Jovita tako prizadevno, ne da bi se opirala na že zbrana izkustva, začela zastavljati prve filmskovzgojne korake. Težko je povedati, kako težko je bilo tedaj to početi. Treba je bilo pridobivati mlade (a to je bil verjetno najlažji del posla), predvsem pa odrasle, v prvi vrsti tedanja vodstva šol, kajti tudi Jovita je kmalu začutila, da je samo šola lahko prostor osveščanja mladega človeka v tej smeri.

Kdo bi se bil bolj od Jovite Podgornikove in njenih maloštevilnih sodelavcev razveselil tedanjega sklepa vodstva Zveze svobod in kulturnoprosvetnih društev (med najbolj vnetimi zagovorniki je bil tedanji tajnik Vinko Trinkaus), da odmerijo del svojih prizadevanj in seveda tudi del materialnih sredstev filmu? Spet je bila takoj med tistimi, ki so se lotili novih možnosti dela. Začelo se je organiziranje tega področja v posameznih organizacijah po vsej Sloveniji, njihovo povezovanje z vodstvi šol, začelo se je pridobivanje kadrov (posebno slavistov, v katerih področje je nekako »po naravi« sodil film), še posebej pa so začeli pridobivati vodstva šol za fond učnih ur, potrebnih filmskemu pouku. Poleg nekaterih pedagogov, zlasti slavistov, je postajala Jovita vse bolj aktivna in vedno bolj vplivna pri tedanji filmski vzgoji. Pridobivala si je zveste in pridne sodelavce po tako rekoč vseh tedanjih slovenskih gimnazijah in šolah. Z njimi je pa vse bolj naraščala potreba po sistematičnem delu, ki bi te sodelavce (in vedno nove) izpopolnilo tudi v poznavanju filmske umetnosti. Spet je tudi pri tem na posebnem mestu prizadevnost Zveze svobod in kulturnoprosvetnih društev Slovenije, ki je z Jovito Podgornikovo in svojimi sodelavci pripravila vse potrebno, da so se lahko začeli počitniški filmski vzgojni seminarji – zlasti v Kopru – na katere so prihajali slavisti in drugi pedagogi po znanju o filmu, ki ga v času svojega šolanja niso mogli pridobiti, pa so ga močno potrebovali, če so hoteli zastaviti filmskovzgojno delo med mladino. To je bilo naporno, a prelepo delo. S kakšno zagnanostjo je skupina, ki je te seminarje pripravljala in vodila, živela z njimi in si prizadevala čim več nuditi. Dobro pripravljene učne programe smo spotoma dopolnjevali in širili, če smo videli, da kje »škrjiplje«.

Vse to delo pa je narekovalo tudi nujno potrebo po lastnem izpopolnjevanju. S posebnim poudarkom velja omeniti, da je bilo vse to delo pionirsko in seveda – kar ni najmanj pomembno – tudi prstovoljno. Prišle so na vrsto študijske zveze s podobnimi prizadevanji po državi (pa se je kmalu pokazalo, da smo Slovenci spet najdlje in v nekaterih stvareh celo prvi), še posebej pa po svetu, zlasti po Evropi (Nemčija, Poljska, Češkoslovaška, Francija, Italija, skandinavske dežele). Zbirali smo izkušnje, segali po njihovem znanju in odkritjih, po literaturi itn. Jovita Podgornikova je bila (poleg Mirjane Borčičev) neutrudna. Z lastnim izobraževanjem in izpopolnjevanjem pa je povezala načrtno prizadevanje za vključitev filma v učni program osnovne in srednje šole. Jovita (še zlasti tedaj, ko

je že bila sodelavka Zavoda za napredek šolstva) je bila pri tem delu tako rekoč nedosegljiva. Teden za tednom nas je v tistih časih presenečala s kakšnimi veselimi novicami in novimi pridobitvami. K temu je treba prišteti še njeno publicistično delovanje, ki so ga bili deležni tedanji Filmski razgledi in pozneje naš Ekran (ki je – tega ne smemo nikoli pozabiti – zrasel prav iz potreb filmskih vzgojnih prizadevanj), pa tudi mladinsko časopisje, posebej še Mladi svet. Tudi tu je bila Jovita vedno na voljo in neutrudna.

Prav je, da teh nekaj spominskih utrinkov počasti spomin na Jovito ob njeni veliko prezgodnji smrti, kajti tudi televiziji – iz pomenkov z njo dobro vem – je želela dati vse tisto, kar tak medij od svojega sodelavca zahteva.

Tudi filmskovzgojni delavci jo bomo pogrešali.

Vitko Musek

Ingrid Bergman
(1915–1982)

»Švedska nam po Greti Garbo še ni dala takšne umetnice kot je Ingrid Bergman. Sicer ob primerjavi teh dveh imen lahko ugotavljamo, kako se razvija okus od ene generacije do druge...«, je zapisala neka francoska enciklopedija. Ingrid Bergman, ki smo jo izgubili na njen sedeminšestdeseti rojstni dan, 29. avgusta letos, je in bo ostala pojem lepote, umetnosti, izjemnih igralskih kreacij, nenavadnosti, ki je drugačna od božanske Grete. Kljub temu, da je dala Skandinavija filmskemu svetu že mnoge izvrstne umetnice, ima Ingrid Bergmanova povsem svoje mesto, nikakor ne tisto, ki ga šablonsko radi imenujemo skandinavsko ledeni tip lepote; nasprotno, njen lik napolnjuje platno z milino, mirnostjo, včasih z iskrivo veselostjo, včasih z otožno žalostjo. Znala je pač igrati vse vrste vlog.

Rodila se je v Stockholmu, kotala je šolo dramskih umetnosti, pri filmu je bila od 1935. leta, ko je zaigrala v *Grofu iz Munkbroja*, zaslovela pa v *Intermezzu* (to vlogo je nato ponovila tudi v ZDA). Igrala je le v desetih švedskih filmih in po dolgih letih še v epizodi v Molanderjevi *Stimulantii*. Prek Nemčije jo je 1938. leta pot zanesla v Hollywood, kamor jo je pripeljal David Selznick, ameriški producent. Igrala je v *Dr. Jekyllu in Mr. Hydeu*, potem pa je prišlo že sodelovanje v Hitchcockovih filmih *Uročeni* in *Ožigosani*. V Hollywoodu je postala pojem ne le umetnice, marveč tudi upornice zvezdniskemu sistemu, in znano je, da je v to njeno upornost sodilo tudi to, da je ogledala kakršnokoli šminko. Želela je biti naravna, »nepopravljena«.

Kdo bi preštel vse njene vloge, ki jih je odigrala v različnih državah po svetu; je tudi ena redkih

dobitnic treh oskarjev: za *Plinsko luč*, *Anastazijo* in za epizodo v filmu *Umor v Orient expressu*. Ko sta z Robertom Rossellinijem, oba še nerazvezana od prejšnjih zakoncev, imela otroke, jo je puritanska Amerika zavrnila, Ingrid ji je brez obzalovalja obrnila hrbet, imela je dovolj sijajnih ponudb od drugod – Francije, Italije, Nemčije, Anglije. Igrala je v *Stromboliu*, *Potovanju v Italijo*, *Strahu*, *Ljubite Brahmsa?*, *Helena in možje*, igrala je po evropskih odrih, pa v *Slavoloku zmage*, *Devici Orleanski*, *Kaktusovem cvetu* in tako naprej in naprej. Toda ne moremo si kaj, da nam kljub njenim mojstrskim vlogam v domala vseh filmih spomin kar naprej ne uhaja k filmu *Casablanca*, ki je nastal že 1942. leta – zaradi nje in zaradi Curtizovega filma samega, zaradi Boogeya, ki je bil tedaj njen soigralec. Ingrid je bila Ilsa, njene velike, žalostne, prestrašene in ljubeče oči nas bodo spremljale do konca.

Samo enkrat je igrala v filmu svojega rojaka in soimenjaka Ingmarja Bergmana, štiri leta je tega, bila je že bolna, a je ob *Jesenski sonati* vsrkavala vase vse, kar ji je življenje nudilo – tako je dejala in tudi dodala, da se od filma poslavlja, a so jo vendarle prepričali, da je še enkrat stopila pred kamere za večurni ameriški televizijski film *Ženska, imenovana Golda*. Z njim se je od kamer in žarometov resnično poslovila, pred časom pa tudi od nas. »As Time Goes By...« je bila njena ljuba melodija v *Casablanci* in res, čas mineva, minevajo leta, filmi in lepe vloge pa ostajajo.

Miša Grčar